

Nr 103.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till bidrag till lin- eller hampberedningsanläggningar m. m.; given Stockholms slott den 11 februari 1944.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

A. Pehrsson-Bramstorp.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 11 februari 1944.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, EWERLÖF, RUBBESTAD.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet samt t. f. chefen för folkhushållningsdepartementet, statsrådet Rosander, anmäler chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Pehrsson-Bramstorp, fråga om anvisande av anslag till bidrag till lin- eller hampberedningsanläggningar samt om kapitalinvestering i hemslöjdslånefonden och anför därvid:

Vid 1928 års riksdag inrättades hemslöjdslånefonden för utlämnande av lån till hushållningssällskapen, vilka i sin tur skulle lämna förlagslån för anskaffande av för textil tillverkning avsett svenskt material, företrädesvis av lin och ull.

Genom beslut av 1940 års lagtima riksdag (prop. nr 132; r. skr. nr 171) medgavs att lån till anläggande av lin- och hampberedningsanstalter finge beviljas från hemslöjdslånefonden. Till förstärkande av fonden anvisades för budgetåret 1940/41 å kapitalbudgeten ett anslag å 300 000 kronor. Bestämmelser rörande lån från fonden utfärdades genom kungörelse den 21 juni 1940 (nr 605).

1940 års urtima riksdag (prop. nr 51; r. skr. nr 67) anvisade å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41 till hemslöjdslånefonden ett anslag av 1 500 000 kronor. Vissa jämkningar i bestämmelserna om lån godkändes även av riksdagen. Kungörelse härom utfärdades den 22 november 1940 (nr 952).

Vid 1941 års riksdag (prop. nr 333; r. skr. nr 501) medgavs, att för uppförande av lin- och hampberedningsverk statsbidrag utan återbetalningsskyldighet skulle kunna lämnas. Å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisades dels för sistnämnda ändamål ett anslag av 500 000 kronor och dels såsom förstärkning av hemslöjdslånefonden ett anslag av 1 500 000 kronor. Vissa ändringar skulle även genomföras i fråga om bestämmelserna rörande lån från hemslöjdslånefonden. Kungörelser utfärdades sedermera den 13 mars 1942 dels beträffande dessa ändringar (nr 152) och dels angående statsbidrag för anläggande av lin- och hampberedningsanstalter (nr 153).

Å riksstaten för budgetåret 1942/43 anvisade 1942 års riksdag ett anslag av 1 000 000 kronor till hemslöjdslånefonden.

1943 års riksdag (prop. nr 2 och 344; r. skr. nr 20 och 474) har till Befrämjande av fröodlingen m. m.: Bidrag till lin- eller hamperedningsanläggningar anvisat dels å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 ett anslag av 800 000 kronor och dels å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1943/44 ett anslag av 130 000 kronor. Härjämte har (prop. nr 2 och 344; r. skr. nr 20 och 474) å sistnämnda tilläggsstater till Hemslöjdslånefonden anvisats 3 000 000 respektive 600 000 kronor.

I skrivelser den 31 augusti 1943 ha *kommerskollegium* och *lantbruksstyrelsen* gemensamt hemställt att för budgetåret 1944/45 måtte anvisas ett anslag av 200 000 kronor till bidrag till lin- eller hampberedningsanläggningar samt ett anslag av 900 000 kronor till förstärkning av hemslöjdslånefonden. Ämbetsverken ha härvid anfört i huvudsak följande.

Enligt vad ämbetsverken erfarit planeras för närvarande en utökning av beredningsmöjligheterna för i Östergötlands län odlat lin. I första hand torde därvid en utbyggnad av befintligt lin- eller hampberedningsverk komma i fråga. För ändamålet torde statslån och statsbidrag komma att bli erforderliga under budgetåret 1944/45. Därjämte torde under nämnda budgetår medel böra beräknas för vissa utbyggnader och kompletteringar av linberedningsanstalten i Bodum invid Örnsköldsvik och hampberedningsanstalten i Visby. Till uppförande av sistnämnda anstalter ha statslån tidigare beviljats. Ämbetsverken beräkna att behovet av bidrag och lån för ifrågavarande ändamål under budgetåret 1944/45 torde komma att uppgå till i runt tal 200 000 respektive 1 050 000 kronor. De under innevarande budgetår å hemslöjdslånefonden tillgängliga kapitalmedlen beräknas bli i sin helhet disponerade före den 1 juli 1944. Enligt vad ämbetsverken inhämtat beräknas amorteringar å beviljade lån under budgetåret 1944/45 komma att inflyta med omkring

150 000 kronor. Med hänsyn härtill synes fonden för sistnämnda budgetår böra tillföras ett kapitaltillskott av 900 000 kronor.

Sedermera har även statens linnämnd i en av statens livsmedelskommission med utlåtande den 16 november 1943 överlämnad skrivelse gjort framställning om anslag till ifrågavarande bidrags- och låneverksamhet. Över linnämndens framställning ha infordrade utlåtanden avgivits den 26 november 1943 av statskontoret, den 14 januari 1944 gemensamt av kommerskollegium och lantbruksstyrelsen samt den 2 februari 1944 av statens industrikommision.

Linnämnden har hemställt att till bidrag utan återbetalningsskyldighet måtte uppföras ett anslag av 825 000 kronor samt att hemslöjdslånefonden måtte förstärkas med ett belopp av 4 000 000 kronor. Härvid har linnämnden beträffande den omfattning vari lin- och hampberedning bör ske anfört i huvudsak följande.

Under nuvarande avspärningsperiod har det varit förenat med stora svårigheter att få till stånd en linodling och linberedning i erforderlig omfattning för tillgodoseende av landets oundgängligen nödvändiga behov av linråvaror. Trots att åtgärder i förevarande syfte vidtogos från statens sida omedelbart efter krigsutbrottet, ha de två största beredningsanstalterna för framställning av rötat lin hunnit uppföras och påbörja sin verksamhet först under sommaren 1943. Då därtill kommer, att det för framställning av kvalitetslin erfordras åtskilliga års erfarenhet både beträffande odlingsteknik och beredning, synes det enligt nämndens uppfattning nödvändigt, att en linodling och linberedning av betryggande omfattning bedrivs jämväl under normala förhållanden, så att landet står bättre rustat på förevarande område, än vad fallet varit såväl vid utbrottet av världskriget 1914—1918 som vid början av nu pågående krig, om en ny avspärningsperiod skulle inträffa. Linnämnden anser nämligen, att man efter det nu pågående krigets slut icke bör helt upphöra med att lägga beredskapssynpunkter på organiserandet av landets försörjning med livsviktiga produkter. Samtidigt skulle landets normala behov av linråvaror i stort sett vara tillgodosett.

Fredsbehovet av lintåga och linblånor kan i det närmaste tillgodoses från en linodling som omfattar cirka 7 000 hektar. I händelse av krig kommer ett avsevärt ökat behov av lin att uppstå. En minimiodling på 7 000 hektar under normala förhållanden synes därför lämpligt avvägd.

Sedan nu tre linberedningsanstalter — i Laholm, Växjö och Kristinehamn — försetts med vardera två beredningsmaskiner och två beredningsanstalter — i Hybo och Gimo — med vardera en beredningsmaskin, finnes från och med år 1944 möjlighet att bereda linhalm från sammanlagt ungefär 4 000 hektars odling. För att uppnå en linberedningskapacitet motsvarande 7 000 hektars odling skulle följaktligen erfordras ytterligare sex linberedningsmaskiner.

En annan omständighet, som talar för ett genomförande av tidigare skisserade utbyggnadsprogram, är, att ett icke obetydligt antal arbetare kunna finna sysselsättning i linberedningsanstalterna, vilket måste anses synnerligen betydelsefullt, för den händelse arbetslöshet skulle uppstå vid en kommande fredskris.

Enligt hittills gjorda erfarenheter bör en linodling av här ifrågasatt omfattning kunna uppnås utan större svårighet, därest beredningsmöjligheter skapas i motsvarande omfattning. Även om den hittillsvarande odlingen och

beredningen i vissa avseenden icke lämnat önskvärt resultat tyda dock redan gjorda erfarenheter på, att en förbättring i detta hänseende skall kunna uppnås inom en icke alltför avlägsen framtid. Konstruktion av förbättrad maskinell utrustning till beredningsverken pågår, varjämte noggranna undersökningar rörande rötnings- och beredningsteknik m. m. utföras. Vidare planeras en utvidgad försöksverksamhet från och med år 1944 med odlingen av lin för att därigenom få närmare utrönt vilka jordar, som bäst lämpa sig för linodling, lämpligaste såningstid, utsädesmängd, radavstånd, gödsling, ogräsbekämpning och skörd m. m. Då därtill kommer, att berättigade förhoppningar kunna knytas till, att verksamheten vid det nya linlaboratorium, som är under uppförande vid Sveriges utsädesförening i Svalöv, skall lämna ytterligare bidrag till förbättringar av det inhemska linet synas gynnsamma förutsättningar finnas för produktion av kvalitetslin i Sverige, sedan ytterligare erfarenhet hunnit förvärvas.

Erfarenheten både inom och utom landet har visat, att det bästa ekonomiska resultatet av linberedningen erhålles vid anstalter med minst två beredningsmaskiner, alltså vid anstalter med en beredningskapacitet motsvarande omkring 1 000 hektars linodling. Därför synas beredningsanstalterna i Hybo och Gimo böra kompletteras med vardera ytterligare en beredningsmaskin. Intresset för linodling är stort särskilt i de gamla linodlingsbygderna i Ångermanland, och lindhalm även därifrån bör lämpligen kunna beredas i Hybo. Vidare finnes möjlighet att öka linodlingen i Stockholms, Uppsala och de norra delarna av Södermanlands län, så att en sammanlagd odlingsareal på omkring 1 000 hektar kan uppnås till anstalten i Gimo. Därjämte har intresset för linodling i Östergötland ökat avsevärt under de sista åren. Denna linodling har hittills huvudsakligen varit inriktad på produktion av linfrö. Om beredningsmöjligheter för lindhalm skapas, torde det emellertid icke möta några större svårigheter att i stället inrikta produktionen på framställning av spånadsfiber. En spånadslinodling på omkring 1 000 hektar bör därför kunna åstadkommas inom Östergötland och södra delarna av Södermanland. För den händelse det visar sig omöjligt att bearbeta denna lindhalm från Östergötland vid redan befintliga beredningsanstalter, anser linnämnden sig böra utarbета planer för uppförandet av ett nytt linberedningsverk på lämplig plats inom detta odlingsområde. Medel synas därför redan nu böra reserveras för ändamålet. Slutligen bör en så omfattande ökning av spånadsodlingen i Halland samt möjligen vissa delar av södra Älvsborgs län samt västra delarna av Småland och norra Skåne kunna åstadkommas, att linberedningsanstalten i Laholm kan utbyggas och förses med två nya beredningsmaskiner. Med denna utbyggnad skulle linberedningskapaciteten i landet motsvara förut föreslagna minimiareal på 7 000 hektar. På denna areal skulle årligen kunna produceras i runt tal 24 000 ton frörepad lindhalm.

Någon ytterligare utbyggnad av hampberedningskapaciteten synes däremot för närvarande icke vara aktuell.

Emellertid föreligger behov av ytterligare medel för färdigställande av hampberedningsanstalterna i Visby och Katrineholm.

De av linnämnden beräknade kostnaderna för den föreslagna ytterligare utbyggnaden av linberedningskapaciteten samt för åstadkommande av erforderlig komplettering av hampberedningsanstalterna i Visby och Katrineholm framgå av följande av linnämnden upprättade sammanställning.

Lin- och hampberedningsverk	Beräknad total- kostnad kronor	D ä r a v	
		såsom lån kronor	såsom bidrag kronor
Laholm, ytterligare två beredningsmaskiner för rötat lin	1 800 000	1 530 000	270 000
Hybo, ytterligare en beredningsmaskin för rötat lin	400 000	340 000	60 000
Gimo, ytterligare en beredningsmaskin för rötat lin	300 000	255 000	45 000
En ny beredningsanstalt med två beredningsmaskiner för rötat lin	1 800 000	1 530 000	270 000
Hampberedningsanstalten i Visby ytterligare medel	750 000	637 500	112 500
Hampberedningsanstalten i Värmbol ytterligare medel	400 000	340 000	60 000
Summa kronor	5 450 000	4 632 500	817 500

Behovet av lånemedel för budgetåret 1944/45 uppgår alltså enligt linnämndens beräkningar till 4 632 500 kronor. Med hänsyn till att vissa be-
lopp torde komma att tillföras hemslöjdslånefonden under år 1944 i form
av amortering på tidigare beviljade lån, har linnämnden emellertid ansett
den erforderliga förstärkningen av fonden kunna begränsas till 4 000 000
kronor.

Rörande de beräknade kostnaderna för hampberedningsanläggningarna
har linnämnden yttrat följande.

För iordningställande av hampberedningsverket i Visby erfordras medel
till bestridande av kostnaderna för följande ändamål, nämligen

fördyring av byggnadskostnader och maskinella anordning-
ar, planering av torkfält, kontroll etc., provningsarbeten,
kostnader vid anläggningens planerande, byggande och in-
körning samt försöksdrift m. m., kronor 536 000
transportörer för halm till och från torkfält » 214 000

Summa kronor 750 000

För iordningställande av hampberedningsverket i Värmbol, Katrineholm,
erfordras medel till bestridande av kostnaderna för följande ändamål, näm-
ligen

fördyring av byggnadskostnader samt försöksdrift kronor 200 000
nya tröskor, frörensning- och frötorkningsanordningar
jämte byggnad, transportörer, våg, lada etc. » 200 000

Summa kronor 400 000.

Livsmedelskommissionen har tillstyrkt bifall till linnämndens framställ-
ning. En permanent, inhemsk odling och beredning av lin och hampa av
den omfattning, linnämnden förutsatt, vore enligt kommissionens mening
otvivelaktigt av stor betydelse särskilt ur beredskapssynpunkt. Det syntes
därför önskvärt, att medel anvisades för fullföljandet av det föreslagna ut-
byggnadsprogrammet. Emellertid borde stödet för odling och beredning av
spånadsväxter avvägas i förhållande till det stöd från statens sida, som kunde
anses befogat för skapandet av en tillfredsställande beredskap jämväl på

andra liknande områden. En dylik avvägning ankomme dock icke på livsmedelskommissionen utan borde upptagas till behandling av annat därför avsett statligt organ.

Statskontoret har framhållit att den i ärendet förebragta utredningen icke övertygat statskontoret om nödvändigheten av ett så omfattande utbyggnadsprogram för lin- och hampberedningen, som det av linnämnden föreslagna. En avsevärd beskränning av det av nämnden framlagda förslaget syntes under rådande förhållanden vara ofrånkomlig. I övrigt instämde statskontoret i vad livsmedelskommissionen anfört rörande nödvändigheten av att en avvägning skedde mellan det stöd från statens sida, som borde lämnas odling och beredning av spånadväxter samt de stödåtgärder, som vore erforderliga för vinnandet av en tillfredsställande beredskap jämväl på andra försörjningsområden.

I utlåtandet över linnämndens framställning ha *kommerskollegium* och *lantbruksstyrelsen* i fråga om den omfattning vari linberedning bör ske yttrat följande.

Av olika skäl torde svårigheter möta att så snabbt som linnämnden tänkt sig nå upp till den areal som den inhemska linodlingen enligt linnämndens mening minst bör omfatta eller 7 000 hektar. Visserligen torde intresset för en utökning av linodlingen i vissa delar av riket fortfarande vara stort, men då den nuvarande odlingen inom en del områden utsträckts att omfatta arealer med för odling av ifrågavarande slag mindre lämplig jord, torde man få räkna med att en del jordbrukare, som nu bedriva linodling, efter hand komma att upphöra därmed.

Den nu tillämpade linodlingstekniken torde på sina håll behöva avsevärt förbättras och det är därför angeläget, att den utvidgade försöksverksamhet, som linnämnden i sin framställning framhållit som önskvärd, snarast kommer till utförande. Som förhållandena härvidlag nu äro, har, trots de förhållandevis goda priserna på linhalm, lönsamheten vid linodlingen ofta ej blivit tillfredsställande, emedan tillräcklig erfarenhet saknats om de lämpligaste odlingstekniska åtgärderna. Otivelaktigt torde sagda omständigheter motverka den hastiga utökning av linodlingen, som eljest kan anses böra eftersträvas.

Under rådande förhållanden är tillgången på arbetskraft, särskilt inom jordbruket, väsentligt lägre än behovet. Även av denna anledning torde det bliva svårt att nu omedelbart i den utsträckning, som linnämnden ansett önskvärd, utöka en så arbetskrävande odling som den ifrågavarande.

Ämbetsverken få i detta sammanhang framhålla, att det hittillsvarande utbytet från den inhemska linodlingen varit mindre förmånligt, i det att den utvunna kvantiteten ohäcklat lin varit alltför liten i förhållande till den erhållna mängden linblånor. Härtill kommer, att av blånorna nära hälften varit av så dålig beskaffenhet som kvalitetsklass III. På grund härav har det redan förelegat besvärligheter med avseende å blånornas användning. Skulle linodlingen utökas utan att relationen mellan de erhållna mängderna ohäcklat lin och blånor ändras i önskvärd riktning och utan att blånornas kvalitet förbättras, torde det komma att uppstå avsevärda svårigheter med avsättningen av blånorna. Det är därför i hög grad angeläget, att genom en förbättrad odlingsteknik och genom ett förbättrat beredningsförfarande möjligheter skapas för att från linodlingen erhålla råvaror, som ur kvalitativ synpunkt mera motsvara det inhemska behovet. Om linberedningskapaciteten, som linnämnden föreslagit, redan nu kraftigt utökas, innan tillräcklig kännedom om det

lämpligaste förfaringssättet med avseende å linhalmens beredning vunnits, torde man få räkna med att vissa av linberedningsanstalterna efter en ganska kort tid måste moderniseras, förses med nya maskiner m. m., vilket skulle komma att medföra avsevärda kostnader.

De ekonomiska förutsättningarna för en så omfattande utökning av den inhemska linodlingen och därmed även av linberedningsanstalterna torde vidare ännu ej vara tillräckligt utredda. Skola odling och beredningsmöjligheter få den omfattning, linnämnden angivit, måste staten vara beredd att påtaga sig ett ökat ekonomiskt ansvar härför. Ämbetsverken vilja därför framhålla, att i nuvarande svarbedömbara läge en kraftig ökning av linodlingen och linberedningskapaciteten ej bör forceras fram, utan att utvecklingen bör ske mera successivt, varvid efter hand vunna erfarenheter rörande odling och beredning kunna utnyttjas på ett ekonomiskt fördelaktigare sätt. Om möjligt bör man därför undvika att anlägga något nytt linberedningsverk för inom Östergötlands län producerat kvalitetslin. Detta bör i stället liksom halmen från oljelinodlingen bearbetas vid något av de redan anlagda verken. Genom att utbygga ett äldre verk i därav betingad omfattning torde också en förbättring av denna linberedningsanstalts ekonomi kunna förväntas inträda.

Därest det pågående kriget skulle upphöra inom en icke alltför avlägsen framtid, kunna måhända, redan innan den nu föreslagna utvidgningen av rikets linberedningsanstalter hinner bli genomförd, lättnader i importmöjligheterna vara att emotse. Även om importen av lin och blånor därvid ej kan upptagas i tidigare omfattning, bör man dock räkna med möjligheten av att import kan ske i sådan myckenhet, att linberedningskapaciteten icke nu på en gång behöver utbyggas att omfatta hela det beräknade beredskapsbehovet.

Beträffande kostnaderna för lin- och hampberedningsanläggningarna ha kommerskollegium och lanbruksstyrelsen framhållit i huvudsak följande.

Ämbetsverken ha icke något att i princip erinra mot de av linnämnden beräknade kostnaderna för linberedningsanstalternas utbyggnad, men anse dock att anslag för genomförande av hela den föreslagna utbyggnaden av sagda anstalter icke lämpligen böra upptagas i riksstaten för budgetåret 1944/45. Medelsanvisningen för ändamålet å riksstaten för sistnämnda budgetår bör därför i huvudsak omfatta allenast de åtgärder, som ämbetsverken i sina skrivelser den 31 augusti 1943 förordat. Emellertid kan det ur flera synpunkter anses önskvärt, att de av linnämnden nu äskade medlen, i den mån de icke enligt ämbetsverkens förslag anses erforderliga redan under nästkommande budgetår, i form av beredskapsanslag beviljas av innevarande års riksdag att sedermera tagas i anspråk i den omfattning och i den ordning, Kungl. Maj:t beslutar.

I skrivelserna den 31 augusti 1943 ha ämbetsverken beräknat medel för statsunderstöd till anläggande av en beredningsanstalt för inom Östergötlands län odlad lin samt för vissa kompletteringar och utbyggnader av linberedningsanstalten i Bodum invid Örnsköldsvik och hampberedningsanstalten i Visby. De för budgetåret 1944/45 beräknade kostnaderna härför av beskaffenhet att kunna täckas av statsunderstöd uppskattades av ämbetsverken till 1 250 000 kronor. Av linnämndens framställning inhämtas emellertid, att kostnaderna för anläggande av den planerade beredningsanstalt, vid vilken det huvudsakligen inom Östergötlands län odlade linet skulle beredas, av linnämnden beräknats till 1 800 000 kronor och att de ytterligare kostnaderna för färdigställande av hampberedningsanstalten i Visby beräknats till 750 000 kronor.

Någon utvidgning av linberedningsanstalten i Bodum har däremot icke ifrågasatts i linnämndens framställning.

Av en till lantbruksstyrelsen inkommen framställning om ytterligare lån och statsbidrag för färdigställande av hampberedningsanstalten i Visby framgår, att för ifrågavarande ändamål statsunderstöd kunna utgå med allenast omkring 515 000 kronor.

I detta sammanhang få ämbetsverken erinra därom, att ämbetsverken tidigare hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa dels ett reservationsanslag av 130 000 kronor till bidrag till lin- eller hampberedningsanläggningar, dels ock ett investeringsanslag av 600 000 kronor till hemslöjdslånefonden. Av ifrågavarande medel beräknades understöd böra utgå till, bland annat, täckande av kostnaderna till ett belopp av 165 000 kronor för vissa utvidgningar av hampberedningsanstalten i Värmbol. Riksdagen har sedermera anvisat de av lantbruksstyrelsen äskade medlen för ändamålet. Av en till lantbruksstyrelsen inkommen ansökning om statsunderstöd till täckande av kostnaderna för nämnda utvidgningar av hampberedningsanstalten i Värmbol framgår emellertid, att dessa blivit avsevärt högre än ämbetsverken tidigare beräknat. Ämbetsverken ha ännu icke till slutlig prövning upptagit frågan om beviljande av statsunderstöd för ifrågavarande ändamål, men det synes som om statsunderstödet i fråga skulle kunna utgå med sammanlagt omkring 500 000 kronor. Linnämnden har i förevarande framställning angivit kostnaderna för ändamålet till 400 000 kronor. Enligt ämbetsverkens förmenande torde vid beräklandet av medelsbehovet för understöd åt lin- och hampberedningsanläggningar under budgetåret 1944/45 böra medtagas en merkostnad för ifrågavarande åtgärder vid hampberedningsanstalten i Värmbol av 335 000 kronor.

De sammanlagda kostnaderna för den fortsatta utbyggnaden av lin- och hampberedningsanstalterna, till vilkas täckande anslag synes böra uppföras å riksstaten för budgetåret 1944/45, uppgå sålunda till (1 800 000 + 515 000 + 335 000 =) 2 650 000 kronor. Några ytterligare kostnader för en utökning av linberedningsanstalten i Bodum ha härvid i enlighet med linnämndens förslag icke medtagits.

Kostnaderna för den ytterligare utökning av de övriga linberedningsanstalterna, till vilkas täckande enligt ämbetsverkens mening anslag redan nu böra av riksdagen anvisas å beredskapsstat, skulle därför uppgå till följande belopp, nämligen för linberedningsanstalterna i Laholm 1 800 000 kronor, i Hybo 325 000 kronor (från den av linnämnden angivna kostnaden å 400 000 kronor för utökning av denna beredningsanstalt har avdragits 75 000 kronor, enär sistnämnda belopp ingår i de å tilläggsstat I till riksstaten för innevarande budgetår anvisade låne- och bidragsmedlen) samt i Gimo 300 000 kronor eller sammanlagt 2 425 000 kronor. I ovannämnda å tilläggsstat I till riksstaten för innevarande budgetår anvisade låne- och bidragsmedel ingå jämväl beräknat statsunderstöd för täckande av kostnaderna för vissa ytterligare arbeten vid linberedningsanstalten i Laholm, men då dessa arbeten icke inräknats i den av linnämnden nu föreslagna utbyggnaden av denna anstalt utan äro att betrakta som åtgärder för komplettering av anstalten med nuvarande beredningskapacitet, ha ämbetsverken icke funnit anledning att göra avdrag härför.

För tillgodoseende av behovet av statsunderstöd till lin- och hampberedningsanstalterna skulle i enlighet med vad som anförts å riksstaten för budgetåret 1944/45 behöva anvisas 2 650 000 kronor, varav som statsbidrag i runt tal 400 000 kronor och som förstärkning av hemslöjdslånefonden i runt

tal 2 250 000 kronor. Med hänsyn till att under budgetåret 1944/45 amorteringar beräknas inflyta till sagda fond med omkring 150 000 kronor, synes fonden för sistnämnda budgetår böra tillföras ett kapitaltillskott av (2 250 000 — 150 000 =) 2 100 000 kronor.

Vidare skulle för understödjan av den ytterligare utökning utav linberedningsanstalterna, vartill enligt ämbetsverkens mening medel böra av innevarande års riksdag anvisas å beredskapsstat, erfordras 2 425 000 kronor, varav som statsbidrag i runt tal 365 000 kronor och som förstärkning av hemslöjdslånefonden 2 060 000 kronor. Med hänsyn till de eventuella kostnadsstegringar, som kunna komma att inträffa, och i avseende jämväl till de amorteringar, som efter hand kunna beräknas inflyta till nämnda fond, synes anslag för ändamålen böra upptagas å beredskapsstat med 400 000 kronor till bidragsverksamheten respektive 1 500 000 kronor till låneverksamheten.

Under åberopande av det anförda ha kommerskollegium och lantbruksstyrelsen med ändring av tidigare yrkanden hemställt att å riksstaten för budgetåret 1944/45 måtte anvisas ett anslag av 400 000 kronor till bidrag till lin- eller hampberedningsanläggningar och ett investeringsanslag av 2 100 000 kronor till hemslöjdslånefonden, samt att å beredskapsstat måtte anvisas ett anslag av 400 000 kronor till bidrag till ifrågakvarande anläggningar och ett investeringsanslag av 1 500 000 kronor till hemslöjdslånefonden.

Statens industrikommission har anfört följande.

I utlåtande den 2 december 1942 (jfr prop. 176/1943) har kommissionen i huvudsak godtagit en av statens linnämnd verkställd beräkning av fredsbehovet av lin och förordat, att linberedningsanstalterna utbyggas till en kapacitet, motsvarande detta fredsbehov, vilket beräknats kunna tillgodoses från en med lin odlad areal av 7 000 hektar.

På skäl som anförts av kommerskollegium och lantbruksstyrelsen i gemensamt utlåtande den 14 januari 1944 vill dock kommissionen förorda, att denna utbyggnad sker i den ordning ämbetsverken föreslagit, sålunda i första hand genom komplettering av redan befintliga verk. Kommissionen har därför i fråga om medelsanvisningen ansett sig böra ansluta sig till kommerskollegii och lantbruksstyrelsens i ovannämnda utlåtande gjorda hemställan.

Riksdagens revisorer ha i sin berättelse för år 1943 uppmärksammat vissa förhållanden i samband med anläggandet av hampberedningsverket i Visby. Revisorerna ha efter att ha lämnat en redogörelse rörande beredningsverkets tillkomst samt det statsunderstöd som lämnats uttalat i huvudsak följande.

Statsmakterna ha under rådande förhållanden vidtagit långt gående åtgärder för att trygga tillgången inom landet på produkter av vissa kulturväxter, däribland hampa. Det har jämväl uttalats önskemål om att man borde söka uppehålla en inhemsk odling och beredning av hampa i viss utsträckning även under normala förhållanden. Det torde vara uppenbart, att framställning inom landet av hampa icke i och för sig är lönande, utan främst är belagd av rådande krisförhållanden, och för sitt framtida bestånd torde vara beroende av statliga stödåtgärder i en eller annan form. Försiktigheten hade därför bort ljuda, att den inhemska hampindustrin icke utbyggts i större omfattning än som med hänsyn till landets behov varit oundgängligen nödvändigt. Den av revisorerna lämnade redogörelsen synes emellertid giva vid handen, att denna synpunkt icke blivit behörigen

beaktad. Statens linnämnd har också uttalat tvivelsmål om möjligheten att inom landet finna avsättning för så stora mängder beredd hampa, som de nybyggda anstalerna tillsammans kunna frambringe. Den betydande produktionskapaciteten synes i första hand sammanhånga med den utbyggnad av hampberedningsfabriken i Visby, som vidtagits med avvikelse från den av statens linnämnd uppgjorda planen. Det har därför väckt revisorernas uppmärksamhet, att ledningen för detta företag — vilket till övervägande delen haft att lita till lån och bidrag av statsmedel — ansett sig böra företaga ifrågavarande utbyggnad utan att dessförinnan hava uppnått samförstånd med vederbörande statliga myndigheter.

Departements-
chefen.

Under den nuvarande krisen ha statsmakterna lämnat odlingen av lin och hampa samt beredningen därav ett avsevärt stöd i syfte att få till stånd en inhemsk produktion av råvaror för lin- och hampindustrin i landet. Stödet har lämnats i form av dels vissa statliga prisgarantier för odlarna och dels lån och bidrag till uppförande av lin- och hampberedningsverk. Ganska omfattande odlingar av lin och hampa ha även under de senare åren kommit till stånd i skilda delar av landet. Linberedningsverk ha med bidrag och lån från staten uppförts i Laholm, Växjö, Gimo, Kristinehamn, Hybo och Bodum. Därjämte ha beredningsverk för hampa blivit uppförda i Värmbol invid Katrineholm och Visby. I de nu ifrågavarande framställningarna från kommerskollegium och lantbruksstyrelsen samt statens linnämnd ha ytterligare avsevärda belopp äskats för att användas såsom bidrag och lån till uppförande eller kompletterande av vissa lin- och hampberedningsverk. Såsom jag framhöll i samband med äskandet av anslag för förevarande ändamål å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1943/44 (prop. nr 344, s. 93 och 206) synes mig största försiktighet böra iakttagas i vad avser ett utbyggande av lin- och hampberedningsanläggningarna. I nuvarande läge torde därför en mera omfattande erfarenhet, icke minst beträffande odlingstekniken, böra avvaktas, innan en fortsatt utbyggnad, såvitt angår linberedningsverken, genomföres. Med hänsyn härtill finner jag mig för närvarande icke böra förorda att ytterligare medel ställas till förfogande för detta ändamål. Vad angår hampberedningsverken torde i och med slutförandet av arbetena vid beredningsverken i Värmbol och Visby dessa ha utbyggt i den utsträckning som synes erforderlig för tillgodoseende av landets behov i fredstid av dylika beredningsverk. Såsom framgår av framställningarna i ärendet fordras emellertid för täckande av kostnaderna för slutförandet av nyssnämnda hampberedningsverk ytterligare bidrag och lån av statsmedel. Ehuru ur de synpunkter som riksdagens revisorer anfört givetvis en viss tvekan kan råda huruvida ytterligare statsmedel böra anvisas för detta ändamål, vill jag likväl — med hänsyn till att nu är fråga om att täcka de sista kostnaderna för hampberedningsverkens uppförande — icke motsätta mig att det härför enligt kommerskollegiums och lantbruksstyrelsens förslag erforderliga beloppet, 850 000 kronor, därav 130 000 kronor äro avsedda såsom bidrag och 720 000 kronor såsom lån, anvisas för budgetåret 1944/45.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för budgetåret 1944/45 anvisa
dels å riksstaten under nionde huvudtiteln till *Befräm-*
jande av fröodlingen m. m.: Bidrag till lin- eller hampbered-
ningsanläggningar ett reservationsanslag av kronor 130 000,
dels ock å kapitalbudgeten under statens utlåningsfonder
till *Hemslöjdslånefonden* ett investeringsan-
slag av kronor 720 000.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter
biträdda hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen,
att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll
utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Carl D. Ossmark.
